

SUOMEN MAATALOUSTIETEELLISEN SEURAN TIEDOTE NO 39

Maataloustieteen Päivät 2022

14.–15.6.2022 Viikki, Helsinki

ESITELMÄ- JA POSTERI- TIIVISTELMÄT

Toim. Tuula Puhakainen ja Venla Jokela

ISSN 0358-5220

ISBN 978-951-9041-70-4 (online)

ISBN 978-951-9041-69-8

2.2 Suomalaisen ruokajärjestelmän pitkän aikavälin transitiodynamiikka

Irene Kuhmonen¹, Tuomas Kuhmonen²

¹Jyväskylän yliopiston Kauppakorkeakoulu

²Turun yliopisto, Tulevaisuuden tutkimuskeskus

TIIVISTELMÄ

Ruokajärjestelmän lukuisten kestävyysaasteiden ratkaiseminen edellyttää systeemistä, eri järjestelmätasot läpäisevää muutosta. Tällaisen muutoksen myötä ruokajärjestelmä siirtyy uuteen tasapainotilaan, ja kiinnittyy nykyisestä poikkeaviin attraktoripisteisiin. Tässä tutkimuksessa tavoitteenamme oli Suomen ruokajärjestelmän historiaa tarkastelemalla tunnistaa menneitä tasapainotilan muutoksia, ja sitä kautta ymmärtää paremmin nyt käynnissä olevia systeemisiä muutosprosesseja. Hyödynsimme tutkimuksessa resilienssiteoriaan kytkeytyvää adaptiivisen uusiutumisen kehän käsitettä (adaptive renewal cycle), jonka avulla kuvasimme muutoksen syklistä ja radikaalien ja vähittäisten muutosjaksojen vaihtelua. Analysoimme laadullisesti monipuolista, ruokajärjestelmän kehitystä kuvaavaa historiallista kirjallisuutta. Tunnistimme 1300-luvulta lähtien kuusi valtaregiimiä: laajentumisregiimin (1334–1721), edistysregiimin (1722–1868), karjatalousregiimin (1869–1918), esimodernin regiimin (1919–1944), modernisaatioregiimin (1945–1994) sekä globalisaatioregiimin (1995 eteenpäin). Kukin regiimi kiinnittyy toisistaan poikkeaviin attraktoreihin, jotka toisaalta alussa luovat kosolti uusia mahdollisuuksia järjestelmän toimijoille, toisaalta regiimin jäykistyessä kasvavan polkuriippuvuuden myötä samat attraktorit alkavat rajoittaa toimijoiden liikkumatilaa sekä luovat erilaisia kestävyysongelmia. Tällainen järjestelmä on haavoittuva ulkoisille shokeille, kuten äärimmäisille sääolosuhteille, taloudelliselle epävakaudelle tai sodille. Kun suuri ulkoinen paine yhdistyy järjestelmän sisäiseen jäykkyyteen, valtaregiimi purkautuu ja mahdollistaa radikaalin, systeemisen muutoksen. Tällaiset radikaalit, systeemiset muutokset ovat kuitenkin samalla tarkoittaneet resilienssin menetystä, mikä on tarkoittanut pahimmillaan laajamittaisia nälänhätiiä, lievimmillään leipäjonojen kasvamista. Nykyisen globalisaatioregiimin indikaattorit osoittavat merkittävää jäykkyyttä ja polkuriippuvuutta. Fossiilitaloudesta irtaantuminen tarkoittaa radikaalia järjestelmätason metabolista murrosta. Historiassa tällaiset murrokset ovat tapahtuneet kriisien saattamana. Tämän vuoksi olisi tärkeää toisaalta kiinnittää huomiota ruokajärjestelmän resilienssiin kriisin kohdatessa, ja toisaalta pohtia sitä, miltä ruokajärjestelmä voisi näyttää fossiilitalouden jälkeisessä maailmassa.

AVAINSANAT: ruokajärjestelmä, resilienssi, historia, transitiot, adaptiiviset uusiutumisen kehät